

HİTİT TIP METİNLERİNDE GEÇEN BİR HASTALIK ÜZERİNE

Murat AYDIN*

S. Fehmi KATIRCIOĞLU**

Makale Bilgisi

Başvuru: 30 Ekim 2023

Kabul: 30 Kasım 2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi**Article Info**

Received: October 30, 2023

Accepted: November 30, 2023

Öz

Hititlerden günümüze kadar ulaşmış olan çivi yazılı tabletler Hitit tarihi araştırmalarında önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Boğazköy-Hattuşa, Ortaköy-Şapinuva gibi yazılı belgeler veren büyük merkezler aracılığıyla Hititler hakkında değerli bilgilere ulaşılmaktadır. Özellikle Boğazköy-Hattuşa'dan ele geçen otuz bine yakın çivi yazılı tablet ve tablet parçalarından, Hititlerin hastalıklar ve hastalıklara karşı uyguladıkları tedavi yöntemleri öğrenilmektedir. Makalemizde, bu yöntemler konusunda yazılmış az sayıdaki tabletlerden, bir erkeğin cinsel uzvunda oluşan hastalık üzerine nasıl bir tedavi şekli uygulandığı, bu tedavinin sonuçları ve bahsi geçen hastalığın ne olabileceği üzerine odaklanılmıştır.

Anahtar Kelime: Hititler, Hasta, Hastalık, Tedavi.**On a Disease Mentioned in Hittite Medical Texts****Abstract**

Cuneiform tablets that have survived from the Hittites to the present day constitute an important source in Hittite history research. Valuable information about the Hittites is obtained through large centers that provide written documents such as Boğazköy-Hattuşa and Ortaköy-Şapinuva. Especially from nearly thirty thousand cuneiform tablets and tablet fragments unearthed from Boğazköy-Hattuşa, the diseases and treatment methods used by the Hittites against diseases

* Dr., muratsapinuva@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3409-520X.

** Doç. Dr. Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kalp ve Damar Cerrahisi Kliniği, hititbilim@gmail.com; ORCID No: 0000-0002-1756-5791.

can be learned. In our article, we focus on what kind of treatment is applied to the disease occurring in a man's sexual organ, the results of this treatment and what the said disease may be, from the few tablets written on these methods.

Keywords: *Hittites, patient, disease, treatment.*

Hastalık, vücudun veya vücudun bir bölümünün veya organının, işlevlerinin bozulduğu durumu anlatan bir ifadedir. Anadolu’da MÖ ikinci binyılda ilk siyasi birliği sağlayarak imparatorluk kurmuş olan Hititlerde de her toplumda var olan sağlık ve hastalık kavramları yaşamlarında varlığını göstermiştir. Hastalıklar ve tedavi yöntemleri hakkında az da olsa bilgi aldığımız Hitit metinlerinden, Hititlerin hastalıklara karşı bakış açılarının neler olduğunu da öğrenmekteyiz. Hititler, hastalık sebepleri olarak tanrıların ihmali ve tanrılara karşı işlenen suçları en önemli faktörler arasında görmüşlerdir. Bedensel ve ruhsal kirlilik, ölü ruhların rahatsız edilmesi ve kara büyü de diğer etkenler arasındadır.¹ Hastalıkların tanrılardan geldiğine inanan Hititler, başlarına gelen bu istenmeyen durumlardan kurtulmak için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bunlardan biri salgın hastalıklara karşı yapılan majik ritüel uygulamalarıdır.² Diğerisi ise, tıbbi yöntemlerle yapılan tedavi uygulamalarıdır. Boğazköy-Hattuşa’dan ele geçen tıpla ilgili çivi yazılı belgelerden birçok hastalığın ne olduğu³ ve nasıl tedavi edildiği⁴ öğrenilmektedir. Bu tür belgelerde ya hastalığın ismi anılmakta ya da hastalık, ortaya çıkan belirtileriyle karakterize edilmektedir.⁵ Bu belgelerin bazılarında sadece hastalık isimleri verilirken bazılarında da hastalığın tedavileri de yer almaktadır. Sarılık hastalığı⁶, cüzzam⁷ gibi

¹ Leyla Murat, Salih Fehmi Katırcıoğlu, “Hititlerde Tıp”, *Bilim ve Ütopya Aylık Bilim, Kültür ve Politika Dergisi*, Sayı, 170, Ağustos, (2008), 54.

² Albrecht Goetze, *The Hittite Ritual of Tunnawi*, American Oriental Society, (New Haven: 1938), 6 vd. Ali Dinçol “Aşhella Rituali (CTH 394) ve Hititlerde Salgın Hastalıklara Karşı Yapılan Majik İşlemlere Toplu Bir Bakış [Das Ritual von Aşhella (CTH 394) und ein Überblick über die magischen Handlungen gegen die Seuchen bei den Hethitern]”, *Belleten* 49, (1985): 2 vd.

³ Ahmet Ünal, “Hitit Tıbbının Ana Hatları [Les traits essentiels de la médecine hittite]”, in: *Belleten* 44, (Ankara: 1980), 488 vd.

⁴ Salih Fehmi Katırcıoğlu, *Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Hastalıklar ve Tedavi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2023).

⁵ Cornelia Burde, *Hethitische Medizinische Texte*, Studien zu den Boğazköy-Texten 19, (Wiesbaden: 1974), 51.

⁶ hahlimma- “sarılık, sarılık hastalığı” için bkz: Johannes Friedrich, Annelies Kammenhuber, *Hethitisches Wörterbuch*, Band III: H, (Heidelberg: 1991), 12; Ahmet Ünal, *Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü*, (Hamburg: 2007), 142.

hastalıkların isimlerinin metinlerde verildiği, dolayısıyla Hititlerin bu hastalıkları tanımlayabildikleri anlaşılmaktadır. Tedavi yöntemlerinde genellikle bitkilerden hazırlanan karışımlar uygulanmaktadır. Bitkilerin yanı sıra sebze, su, şarap, bira ve madenden⁸ yararlandıkları bilinmektedir. Hazırlanan karışımların hastaya gerek belirli bir zaman aralığında, gerekse hastanın durumuna göre miktarın artırılarak verildiği ve tedavi sürecinin takip edildiği belgelerden okunmaktadır. Ayrıca, hastalıklar ve tedavileri hakkında bilgi sahibi olduğumuz bu belgelerde birkaç hastalığın aynı belge içerisinde anlatıldığı da görülmektedir.

Üzerinde çalıştığımız KUB 44.61 numaralı metinde de birkaç hastalığın sayıldığı ve tedavilerinin nasıl yapıldığı belirtilmektedir. Bahsi geçen belgede; bir insanın yemek yiyememe problemi ve uygulanan tedavi, bir insanın uzuvlarında olan rahatsızlık ve tedavisi, son olarak da bir erkeğin cinsel organında meydana gelen rahatsızlık ile bu rahatsızlığa karşı uygulanan tedavi yöntemleri okunmaktadır.

Makalede ele alınan konu, bir erkeğin cinsel uzvunda meydana gelen hastalığın tedavi yöntemleri ve bu yöntemlerinin modern tıp biliminde karşılığı üzerinedir. Bu çalışmayla, Hititlerin bu hastalığa karşı uyguladıkları tedavi yöntemleriyle bilgi birikiminin ne olduğu ve belgede geçen hastalığın ne olabileceği üzerine bir değerlendirme amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda ilk olarak, makalemizin konusunu oluşturan KUB 44.61 numaralı çivi yazılı metnin, bir erkeğin cinsel organında oluşan rahatsızlığın ve uygulanan tedavilerinin bahsedildiği ilgili satırlarının transliterasyonu ve Türkçe tercümesi verilmiştir.

KUB 44.61 (CTH 461A)⁹

Ay.

19' [ma-a-a]n-kán an-tu-uh-še *IŠ-TU* ^{UZU}*I-ŠA-RI-ŠU* z[a²-

20' []an-ma-aš-ši-kán *Ú-UL* e-eš-zi nu tap-pí-in e-nu-z[i

21' []x ^{UZU}*I-ŠA-RI-ŠU* an-da zi-ik-ki-iz-zi an-da-ma[-

22' []GE₆-an hu-u-ma-an-da-an ki-it-ta-ri ku-it-ma-na-aš[

⁷ SAHAR.ŠUB.BA “cüzzam, lebra” için bkz: Cristel Rüstel, Erich Neu, “*Hethitischer Zeichenlexikon*”, (Wiesbaden: 1989), 346; Ünal, *Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü*, 566.

⁸ Bronzla tedavi için bkz: Salih Fehmi Katircioğlu, “Hitit Tıp Metinlerinde Geçen Bazı Göz Hastalıkları Üzerine”, *Archivum Anatolicum*, 15/2, (Ankara: 2021), 391 vd.

⁹ Transliterasyon ve çeviri için bkz: Burde, *Hethitische Medizinische Texte*, 18-24.

- 23' [ma-a-an] a-pí-iz Ú-UL SIG₅-ri na-an EGIR-ŠU ke-e-ez wa-
aš-ši-ia[-az
- 24' [a]n-da šu-ni-ia-az-zi na-aš ma-a-an pa-aš-ša-ri-iš na-an[
- 25' []Ú-UL pa-aš-ša-ri-iš na-an ha-pu-ri-in EGIR-pa da-ma-
aš-zi[
- 26' []x iš-ki-iz-zi nam-ma-an ha-pu-ri-in pa-ra-a hu-it-ti-i[a-zi
- 27' [SI]G₅-ri na-an I[Š-T]U A.BAR-pát iš-ke-eš-ki-iz-zi
-
- 28' []x-aš wa-al[- -z]i na-aš-za ma-a-an šal-li-iš(-) ki-š[a-
- 29' []k]i¹⁰-ša-ri x[]-ši-ia-az-zi ku-ru-ši-ia-an-ma-x¹¹[
- 30' [-n]a-aš nu-uš-š[a-an¹²]hu-u-da-a-ak a-pu-u-un I-ŠU kat-
t[a da-ma-aš-zi¹³
- 31' [] []x-an II²-ŠU kat-ta da-ma-aš-z[i
-

Tercüme:

- 19' Bir insanın penisinden da[m]lar ise¹⁴
- 20']ona o değildir. O zaman sargı bezini¹⁵ ısıtırlar[
- 21' [] penisi (beze) sarar ayrıca[
- 22' [] bütün gece boyunca durur, [iyileşinceye] kadar¹⁶
-
- 23' [Ancak] o iyileşmezse, o zaman onu tekrar sara[r
- 24' [] içine damlatır. Eğer o paşşarili¹⁷ ise onu[
-

¹⁰ Tamamlama tarafımızca yapılmıştır.

¹¹ Fiil vb. belki = karuşıya- 'susmak, kayıtsız kalmak, sessizce seyretmek, pasif davranmak' olarak düşünülmektedir, bkz: Johann Tischler, *Hethitisches Handwörterbuch mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen*, (Innsbruck: 2001), 86.

¹² Tamamlama tarafımızca yapılmıştır.

¹³ Tamamlama 31. satıra göre tarafımızca yapılmıştır.

¹⁴ Kelime Burde tarafından tamamlanmıştır. Burde, *Hethitische Medizinische Texte*, 21. Biz de bu tamamlamaya hastalığın seyrine göre uygun gördüğümüzden katılmaktayız.

¹⁵ "sargı" anlamı için bkz: Johann Tischler, *Hethitisch-Deutsches Wörterverzeichnis*, (Innsbruck: 1982), 84; Tischler, *Hethitisches Handwörterbuch*, 86.

¹⁶ Tamamlama Burde'ye göre yapılmıştır. Bkz: Burde, *Hethitische Medizinische Texte*, 21.

25' [ama] o paššarili değil ise, onun sünnet derisini tekrar bastırır (geri iter)[
 26' [] merhem sürer, sonra onu (yani) sünnet derisini ileri doğru iter,[
 27' [] iyi olana [kadar] ve onu kurşun ile kaplar.

28' []x vu[rur]lar ve o şiştiği zaman¹⁸[
 29' []x]olursa x[]x ve kuruşiya'yı[
 30' []x ve[]acilen onu bir kez aşağı [bastırır.
 31' []x []x iki kez aşağı bastır[ır.

Çivi yazılı metnin ilgili satırlarında bir erkeğin cinsel organında oluşan bir hastalık söz konusudur. Burde kırık kısım için, penisin “sıvı damlatması” şeklinde bir teklif sunmaktadır. Ancak, metin ilgili yeri kırık olsa da aşağıda hastalığın modern tıpta verilecek karşılığına göre böyle bir olgunun var olması mümkün olduğu için Burde'nin bu teklifine katılmaktayız. Cinsel organda meydana gelen bu akıntının, devam eden satırında muhtemelen olmaması durumunda tedavinin başka türlü yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda sargı bezi olduğu düşünülen nesne ısıtıldıktan sonra organ bu bezin içine sarılmakta ve bir gece o şekilde bekletilmektedir. Bu şekilde yapılan ilk tedavi uygulamasının neticesiz kalması durumunda başka bir yöntemin uygulandığı anlaşılmaktadır. Tedavi yöntemlerinin uygulandığı başka metinlerden de bildiğimiz “eğer, ancak” ifadeleriyle başlayan cümlelerden, yapılan ilk tedavi işleminin başarısız olması halinde ikinci bir tedavi yönteminin de olduğu ve uygulandığı anlaşılmaktadır. Burada da “ancak” ile başlayan cümleden *tappi*- “sargı, sargı bezi” içerisine sarılan organın bir gece orada kalmasıyla iyileşmemesi durumunda yeni bir tedavi şekli uygulanmaktadır. Bu durumda penis tekrar sargı beziyle sarılır, sonra muhtemelen hazırlanan bir ilacın ya da karışımın içine konulduğu okunmaktadır. Hitit hayat felsefesinde sünnetin olup olmadığı net olarak bilinemesi de metinde geçen kelimenin sünnetli anlamının doğruluğundan

¹⁷ paššari- “sünnetli” anlamı için bkz: Tischler, *Hethitisch-Deutsches Wörterverzeichnis*, 62; Tischler, *Hethitisches Handwörterbuch*, 126; Ünal, *Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü*, 530. Burde, ilgili satırların sünnetli keslimesinin konularak da tercüme edilebileceğini yazmaktadır. Ayrıca, bunun kesinlikle Hititlerin sünneti bizzat uyguladıkları anlamına gelmeyeceğini; ancak sünnet'i bildiklerini ifade etmektedir. Bkz: Burde, *Hethitische Medizinische Texte*, 24-25.

¹⁸ Burde, buradaki anlamın “şişmek” olarak da düşünülebileceğini ifade etmiştir. Bkz: Burde, *Hethitische Medizinische Texte*, 25. Biz de burada bu anlamıyla kullanmayı uygun gördük.

yola çıkararak, sünnetli ise yapılan işlem kırık nedeniyle anlaşılammakta ancak sünnetsiz ise sünnet derisinin aşağı bastırıldıktan sonra merhem sürüldüğü ve tekrar yukarı kaldırıldığını anlaşılmaktadır. Bu işlemin, muhtemelen sünnet derisinin aşağı yukarı yönde hareketinin iyileşinceye kadar yapıldığı ve daha sonra kurşun ile sarıldığı ifade edilmektedir.

Paragraf çizgisinden sonra aynı hastalık üzerine yapılan işlemin devam ettiği görülmektedir. Devam eden işlem ya bir üst satırdaki tedavinin devamı ya da başka bir tedavi yöntemi olabilir. Ancak, bu satırların kırık olması maalesef bize net bir bilgi vermemektedir. Vurmak eyleminin gerçekleşmesinden sonra penisin büyüme fiili ile ifade edilmesinden peniste bir şişlik durumunun oluştuğu anlaşılmaktadır. Diğer satırda geçen ve kırık olduğundan tam okunamayan kelimeyi¹⁹ “akmak, dışarı akıtmak” olarak tamamlamak teklif edilebilir. Zira, şişlik sonucu oluşan ödemin dışarı atılmasının gerekliliğinden dolayı böyle bir fiil oraya uygun düşmektedir. Sonraki satırlarda 1 kez hızlıca ve iki kez olmak üzere penisin aşağı doğru bastırıldığı okunmaktadır. Maalesef ki tabletin kırık olması hem yapılan tedavilerin tam olarak okunamaması hem de devamında yeni bir tedavi şeklinin ya da aynı uygulamanın sonucunun ne olduğunu anlamamızı kısıtlamaktadır.

İşlediğimiz metinde, tedavi yöntemlerinin aşama aşama anlatıldığı hastalığın, modern tıptaki Gonore hastalığına benzediğini düşünmekteyiz. Biz bu düşünceyle konunun daha iyi anlaşılması amacıyla Gonore (Bel Soğukluğu) hastalığının tanımını vermeyi uygun görmekteyiz.

Gonore (Bel Soğukluğu), cinsel ilişki ile bulaşan neisseria gonorrhoea denilen bakteri ile oluşan hastalıktır²⁰. Bu mikro organizme üreme sisteminin mukoz zarlarını, cervixi (kadın üreme organı), kadınlarda Fallop tüplerini, uretrayı etkiler. Neisseria gonorrhoea aynı zamanda ağzın (ağız) mukoz membranlarını, boğazı, gözleri ve rektumu (kalın bağırsağın son kısmı) etkiler. Bu hastalık genellikle 15-24 yaşlarındaki genç insanları etkiler. Hastalık infekte kişinin sağlıklı kişi ile kurduğu ilişki sırasında cinsel organlar aracılığı ile bulaşır. Perinatal (yenidoğan) olarak anneden çocuğa geçer.

Çoğu olgularda Gonore asemptomatik (belirti vermeyen) gidiş gösterir. Bulgu ve belirti vermeye başladığı zaman erkeklerde ağrılı işeme, beyaz, sarı, yeşil akıntı enfeksiyonu aldıktan sonra 1-15 gün içinde görülür. Bazı olgularda epididimit (erbezi yolları yangısı) görüldüğü gibi gonoreli

¹⁹ KUB 44.61, Ay. 29; [k]i-ša-ri p[a-ra-a a-ra-aš]-ši-ia-az-zi

²⁰ Predesh Parasseril Jose, Vatsam Vivekanandan, Kunjmani Sobhanakumari, Gonorrhoea: Historical outlook, *J Skin Sex Transm Dis*, (2020); 2 (2), 110.

erkekler testisküler (yumurtalık erbezi) ya da scrotal (erbezi derisi) ağrıdan yakınırılar.²¹

Gonore mikrobi alan kadınların çoğu asemptomatiktir, sıklıkla üretral ve vaginal enfeksiyonlarla karışır. Kadınlarda da başlangıç semptomları ağırlı işemedir. Menstruasyonlar (ay başı) arasında vaginal kanamalar görülür. Kadınlarda enfeksiyonun ciddiyetine bakmadan ciddi komplikasyonlar görülür.²²

Rektal enfeksiyonlarda (kalın bağırsağın son kısmının yangısı) hastalığa eşlik eder. Anal kaşınma, ağırlı bağırsak hareket bozuklukları görülür. Rektal enfeksiyonlar asemptomatik olarak kalabilir. Faringeal (ön yutak) enfeksiyonlar asemptomatik seyir gösteren boğaz ağrısı ile seyreder. Tedavi olmadığı zaman önemli sağlık sorunlarına neden olur. Kadınlarda mikroorganizma uterus fallop tüplerine yayılınca pelvis içi inflamasyona neden olur yani bulaş kadın cinsin iç organlarına irin yapacak şekilde dağılır. Abdominal ağrı ve apselere neden olur.²³

Bel Soğukluğu, insanlık tarafından bilinen en eski cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan (CYBE) biridir.²⁴ Kesin kökeni konusunda bazı görüş ayrılıkları olsa da genel kanya göre hastalık çok eski çağlardan beri mevcuttur. Eski Ahit'te Levililer Kitabı'nda geçen "tohum çıkışı"nın ve önerilen önlemlerin bu hastalığa işaret ettiği sanılmaktadır.²⁵ Bel soğukluğu, Hipokrat (MÖ 460-375) tarafından "Venüs'ün zevklerinden" kaynaklandığını iddia eden "boğulma" olarak adlandırılmıştır.²⁶ Celsus (MÖ 25-MS 50), bel soğukluğu ve komplikasyonlarının çok iyi farkındaydı.²⁷ Üretra darlığı olan

²¹ John Wallin, Gonorrhea in 1972: a 1-year study of patients attending the VD unit in Uppsala. *Brit J Vener Dis*, 51, (1974), 44.

²² Benjamin I Baarda, Alexandra E Sikora, Proteomics of Neisseria gonorrhoeae: The treasure hunt for counter measures against an old disease. *Front Microbiol*, (2015), 6, 1190.

²³ Richard Platt, Peter A. Rice, William M. McCormack, Risk of acquiring gonorrhea and prevalence of abnormal adnexal findings among women recently exposed to gonorrhea, *JAMA*, 250 (23), (1983), 3205.

²⁴ Paul J. Wiesner, Evelyn Tronca, Paul Bonin, Alf HB Pedersen, King K. Holmes, Clinical spectrum of pharyngeal gonococcal infection, *The New England Journal of Medicine*, 288 (4), (1973), 182; A Bro-Jorgensen, Tonny Jensen, Gonococcal pharyngeal infections: report of 110 cases, *Brit J Vener Dis*, 49, (1973), 494; William M. McCormack, Karl Johnson, Richard J. Stumacher, Alain Donne, Rayn Rychwalski, Clinical spectrum of gonococcal infection in women, *Lancet*, 1, (1977), 1182.

²⁵ Farnjo Gruber, Jasna Lipozencic, Tatjana Kehler, History of venereal diseases from antiquity to the renaissance, *Acta Dermatovenereol Croat*, (2015), 23, 5; Baarda BI, Sikora AE. Proteomics of Neisseria gonorrhoeae, 1190.

²⁶ Wallin, Gonorrhea, 45.

²⁷ Wallin, Gonorrhea, 46.

hastaları karakterize ederdi. Yunan doktor Galen (MS 131-200) "bel soğukluğu" terimini icat etti ve buna "semenin istenmeyen akıntısı" (gono: tohum, rhea: akış) olarak atıfta bulunmaktadır.²⁸

Bulaşıcı hastalıklarda hastalığın seyrini değiştiren en önemli buluş antibiyotiklerdir. Antibiyotikler hastalık tablosunu ve tedavi sürecini değiştirmişlerdir. Antibiyotik öncesi çağda terminal döneme gelene kadar gelişen komplikasyonlar gözlenerek geliştirilen tedavi yöntemleri ile antibiyotikler bulunduktan sonra gelişen hastalık tablolarını birbirinden ayırmak gerekir.

Metinde anlatılanlara bakarak bu hastalığın Gonore yani Bel Soğukluğu olabileceğini düşünmekteyiz. Bize Gonore olduğunu düşündüren olayın başında, peniste akıntının meydana gelmesidir. Her ne kadar ilgili satır kırık olsa da Gonore hastalığında böyle bir akıntının olduğu bilinmektedir. Akıntının yanı sıra ağrı ve peniste kızarıklık da semptomlar arasındadır. Belgede, peniste ödemin olduğu anlaşılmaktadır. Penisteki ödemi geriletmek için, penisin etrafına sarılacak nesnenin esnek bir cisim olması gerektiğinden metinde bahsedilen sargı bezinin uygun olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü, *tappi*'nin ısıtıldığından dolayı sıcaklığa dayanıklı ve sıcaklığını muhafaza edici özelliği olmalıdır. Isıtılan nesnenin dokuya yapışmaması için de su içinde ısıtıldığı ve bu şekilde penise sarıldığı aklı daha yatkın gelmektedir. Bezin ısıtılarak penise sarılmasının nedeni olarak; penisin sıcak bir ortamda uzun süre durması neticesinde damar genişletici etkisi aracılığıyla penisteki şişliği gidermeye yönelik işlemdir. Metinde sünnetli ya da sünnetsiz olan kişiler için tedavi yöntemlerinin uygulandığı anlaşılmaktadır. Kişi sünnetli ise nasıl bir tedavi uygulanıyor metnin kırık olmasından dolayı öğrenememekteyiz. Ancak sünnetli değilse sünnet derisi geri çekilerek glans penis (penis başı) açığa çıkarılarak buraya sıvağ (merhem) sürülmektedir. Merhem içeriğini bilemesek de doku çevresindeki harabiyeti düzeltmek için yapıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü bu hastalıkta penis yüzeyinde ağrılı bir aşınma meydana gelmektedir. Merhem amacı doku ve kayganlığı artırarak sürtünmeye engel olarak oluşabilecek erezyonu önlemektir. Penis çevresinde herhangi bir yara varsa sünnet derisini geriye çekerek penisin başına krem sürülmektedir. Krem sürüldükten sonra sünnet derisi ileri sürülerek sürülen merhem dokuya daha çok temas etmesi sağlanmaktadır. Enfeksiyon ilerledikçe penis daha fazla şişeceği için şişmeyi kontrol etmek için bezden daha sert bir madde olan kurşun ile alçılандığı görülmektedir. Bahsi geçen bu alçılamanın, penisteki şişmeyi kontrol ederek, ereksiyonu kontrol etmek, aynı zamanda da ödemin

²⁸ Mackenzie K. Morgan, Catherina F. Decker, Gonorrhoea, *Dis Mon.*, (2016), 62; 260-268.

giderilmesini sağlamak amacıyla olduğu düşünülmektedir. Burada kurşunun bezden daha sert olarak kullanılma nedeni, penisin ödemden dolayı şişmesinin engellenmesi amacıyla olması mantıklı gelmektedir. Daha sonra, oluşan enfeksiyon geçmediği ve penisin kurşunda sarılı olarak uzun süre kalamayacağı, masaj etkisi sağlamak için vurmak eyleminden faydalandığı görülmektedir. Bu işlemi etkin hale getirilmek için penis aşağı yukarı doğru hareketlendirilerek masaj etkisinin daha etkili olabilmesine çalışılmaktadır. Metnin devamı kırık olduğundan dolayı devam edebilecek tedavi uygulaması ve neticesi saptanamamaktadır.

Sonuç olarak, pelvis (genital bölge) içine yayılan enfeksiyonlar lenf dolaşımını bozmaktadır. Bu durum şişmeye neden olmaktadır. Bu şişmenin farmakolojik etkisi bilinmediği için masaj tedavisi ve alçılama tedavisi yapılarak ödemin yayılmasını engellenmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Glans peniste yara görüldüğü zaman da merhem sürülerek hasta tedavi edilmeye çalışılmaktadır. Gonore enfeksiyonu almış birisinin bağışıklık sistemi hastalığı kontrol etmediği zaman hastalık yayılacak, hastalarda metinde anlatılan ödeme neden olacaktır. Buna bağlı olarak da komplikasyonlar gelişmektedir. Hititler bu komplikasyonlara yönelik bir tedavi şekli ve planını uygulamaya koymuşlardır. Metinde anlatılan durum bize hastalığın ileri bir safhada olduğunu göstermektedir. Her ne kadar hastaya tedavi uygulamasalar da bu uyguladıkları tedavi enfeksiyonu yok edici özellikte değil, hastayı rahatlatıcı bir tedavi yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen bu hastalıkta, metinde uygulanan tedavinin başarısız olacağı bilinmelidir. Bu durumda, makalemizde konu edindiğimiz Gonore (Bel Soğukluğu) hastalığına maruz kalan kişi ya da kişilerin bu hastalıktan tam olarak kurtulamayacağı aşıkardır. Netice olarak söylemek gerekirse, Gonore (Bel Soğukluğu) adı verilen bu hastalık tedavi edilmediği takdirde istenmeyen sonuçlar yaratabilir. Bel Soğukluğu kendiliğinden geçen bir hastalık olmadığından muhakkak ilaç tedavisi gerekmektedir. Antibiyotik sonrası dönemde tanındığı takdirde kolay tedavi edilen bu sayrılık, antibiyotikler bulunmadan önce istenmeyen yan etkileri olan bir hastalıktır. Her ne kadar Hititlerin uyguladığı tedavi şekli günümüz bilgileri ile uyum içinde olsa da bağışıklık sistemi güçlü olmayan hastalarda ölümle sonuçlanan durumlara yol açması mümkün görünmektedir. Zira, günümüzde dahi bu hastalıktan dolayı oran az da olsa hastaların kaybedildiği bilinmektedir.

KAYNAKÇA

- Baarda, B. I. – Sikora, A. E. “Proteomics of *Neisseria gonorrhoeae*: The treasure hunt for counter measures against an old disease”, *Front Microbiol.*, (2015), 6, 1190.
- Burde, C. *Hethitische Medizinische Texte*, Studien zu den Boğazköy-Texten 19, Wiesbaden: 1974.
- Goetze, A. *The Hittite Ritual of Tunnawi*, American Oriental Society, (New Haven: 1938).
- Gruber, F. - Lipozencic, J. - Tatjana Kehler, T. “History of venereal diseases from antiquity to the renaissance”, *Acta Dermatovenereol Croat.*, (2015), 23, 1-11.
- Dinçol, Ali M. “Aşhella Rituali (CTH 394) ve Hititlerde Salgın Hastalıklara Karşı Yapılan Majik İşlemlere Toplu Bir Bakış [Das Ritual von Aşhella (CTH 394) und ein Überblick über die magischen Handlungen gegen die Seuchen bei den Hethitern]”, *Belleten* 49, (1985): 1-40.
- Friedrich, F. - Kammenhuber, A. *Hethitisches Wörterbuch*, Band III: H, (Heidelberg: 1991).
- Jorgensen, A. B. - Jensen, T. “Gonococcal pharyngeal infections: report of 110 cases”, *Brit J Vener Dis*, 49, (1973), 491–499.
- Jose, P. P. - Vivekanandan, V. - Sobhanakumari, K. “Gonorrhea: Historical Outlook”, *J Skin Sex Transm Dis*, (2020); 2 (2), 110-114.
- Katırcıoğlu, S. F. “Hitit Tıp Metinlerinde Geçen Bazı Göz Hastalıkları Üzerine”, *Archivum Anatolicum*, 15/2, (Ankara: 2021), 385-398.
- Katırcıoğlu, S. F. Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Hastalıklar ve Tedavi, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2023).
- KUB: Keilschrifturkunden aus Boghazköi, (Berlin: 1921), ff.
- Laroche, E. *Catalogue des textes hittites*, (CTH), (Paris: 1971).
- McCormack, W. M. - Johnson, K. - Stumacher, R. J. - Donne, A. - Rychwalski, R. “Clinical spectrum of gonococcal infection in women”, *Lancet*, 1, (1977), 1182–1185.
- Morgan, M. K. - Decker, C. F. “Gonorrhea”, *Dis Mon.*, (2016), 62; 260-268.
- Murat, L. – Katırcıoğlu, S. F. (2008), “Hititlerde Tıp”, *Bilim ve Ütopya Aylık Bilim, Kültür ve Politika Dergisi*, (2008), Sayı 170, Ağustos, 52-59.
- Platt, R. - Rice, P. A. - McCormack, W. A. “Risk of acquiring gonorrhea and prevalence of abnormal adnexal findings among women recently exposed to gonorrhea”, *JAMA*, 250 (23), (1983), 3205–3209.
- Rüstel, C. - Neu, E. “*Hethitischer Zeichenlexikon*”, (Wiesbaden: 1989).
- Tischler, J. *Hethitisch-Deutsches Wörterverzeichnis*, (Innsbruck: 1982).

- Tischler, J. *Hethitisches Handwörterbuch mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen*, (Innsbruck: 2001).
- Ünal, A. “Hitit Tıbbının Ana Hatları [Les traits essentiels de la médecine hittite]”, in: *Bulleten 44*, (Ankara: 1980); 475-495.
- Ünal, A. *Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü*, (Hamburg: 2007).
- Wallin, J. “Gonorrhoea in 1972: a 1-year study of patients attending the VD unit in Uppsala”, *Brit J Vener Dis*, 51, (1974), 41–47.
- Wiesner, P. J. - Tronca, E. - Bonin, P. - Pedersen, A. HB. - Holmes, K. K. “Clinical spectrum of pharyngeal gonococcal infection”, *The New England Journal of Medicine*, 288 (4), (1973), 181–185.